

Nr 188.

Av herr **Lindhagen**, i anledning av *Kungl. Maj:ts propositioner nr 104 och nr 157.*

Frågan om skogarna, äganderätten till desamma och hushållningen med dem är ett spørsmål, som själfallet framstår såsom nära förbundet med den sociala jordfrågan i allmänhet i vårt land.

Historien om den svenska skogsvårdens utveckling är fylld av famlanden, omkastningar i grundsatser och meningsstrider. Den glesa befolkningen och den rika tillgången på skog har gjort, att en verklig skogsvård under långa tider icke behövt iakttagas och sedan endast långsamt mognat i det allmänna medvetandet såsom en allmän angelägenhet av största vikt. På detta område har emellertid hos oss liksom annorstädes alltmer avvägabragts inskränkningar i jordäganderätten, byggda på vunnen insikt, att skogskapitalet i stort sett är en hela landets och kommande generationers egendom och icke något, som enskilda jordägare eller den levande generationen kan efter gottfinnande föröda utan hänsyn till andras behov eller nödig omtanke om efterkommandes existensmöjligheter.

Målet för en dylik omtanke är obestridligt, att skogsmarken må avkasta så mycket som möjligt och att årligen ur detta skogskapital uttages endast vad som kan anses motsvara den naturliga tillväxten eller med andra ord skogskapitalets normala avkastning. En sådan skogsskötsel har med en teknisk term kallats uthållig skogsvård. Denna utesluter emellertid ingalunda, att olika metoder därvid kunna för skilda naturförhållanden och olika ändamål göra sig gällande. En sådan hänsyn bör tillgodoses genom de för vinnande av uthållig skogsvård fastställda hushållningsplaner.

En dylik uthållig skogsskötsel har staten först varit i tillfälle att principiellt stadga för de så kallade allmänna skogarna i riket. För närvarande gäller i detta avseende förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket, som innehåller bestämmelser rörande kronoparker, häradsallmänningar, skogar till kronans ut-

arrenderade jordbruksdomäner, boställskogar, skogar å allmänna inrättningars hemman, som icke innehavas med stadgad åborätt. Grundsatsen för skogsvården är här formulerad sålunda, att skogarna skola »bibehållas oförminskade samt behandlas efter sådana på vetenskapliga regler grundade, för olika ortsförhållanden lämpade hushållningsplaner, som avse skogens framtida bestånd och högsta avkastning».

För enskildas skogar har lagstiftning om uthålligt skogsbruk tagit sin början i de fall, då allmänna skogar överfördes till enskilda i och med nybyggesanläggningar och avvitringer inom de nordliga provinserna. Under långa tider försumrades visserligen även detta. Slutligen kom dock i sådant syfte till stånd förordningen den 20 juni 1866 angående dispositionsrätten över skogar på sådana skattehemman, vilka därefter från kronan upplåtas, eller av sådana äldre nybyggen, för vilka föreskrivna byggnads- och odlingsmöjligheter icke blivit behörigen fullgjorda. Det föreskrevs i denna författning att å sådana skattehemman, som därefter från kronan upplåtes, »ägde skattemannen ej annan rätt över hemmanets skog, än att han därifrån må dels utan utsyning till husbehov hämta nödigt virke och bränsle och dels efter utsyning och stämpling av vederbörande skogstjänstemän fritt taga eller försälja vad därutöver kan, med bevarande för framtiden av skogens bestånd, årligen avverkas». Sådana hemman finnas nu spridda här och var i Norrland. Sin förnämsta betydelse har emellertid denna författning erhållit genom stadgan den 30 maj 1873 om avvitrting i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Samtliga hemman i lappmarkerna hava därigenom blivit underkastade förutnämnda utsyningstväng för saluskog. Dessa förhållanden hava senast reglerats genom lagen den 18 juni 1915 angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Genom lagen den 5 juni 1909 angående husbehovsskogar inom vissa områden har förordnats bl. a. om »uthållig skogshushållning» å den skog, som vid avvitrting inom de områden av Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, beträffande vilka länsstyrelsen ännu icke meddelat avvitrtingsförslag, tilldelas hemman, nybyggen eller lägenheter.

Därnäst ingrep statsmakten med krav på uthållig skogshushållning på enskildes skogar, när förhållandena gjorde det alldeles oundgängligt. Uppslag i denna utveckling äro en del äldre bestämmelser om vården av skog å flygsandsfält. Därefter kom lagen den 24 januari 1903 om skyddsskogar, som föreskrev att för bibehållande av skogar, vilkas bestånd erfordras till skydd mot flygsandsfält och fjällgränsens nedgående, må annan avverkning än till husbehov äga rum endast efter utsyning i så

stor utsträckning som »med skogens återväxt och framtida bestånd är förenligt». Slutligen tillkommo lagen den 13 juni 1908 angående vård av enskildes skogar inom Gottlands län och lagen den 20 juni 1913 angående vård av enskildes skogar på Öland, vilka lagar föreskriva, att avverkning för annat än husbehov må äga rum allenast med tillstånd och i så stor utsträckning, som »med hänsyn tagen jämväl till gårdens framtida behov är med skogens återväxt förenlig». En fortsatt tillämpning av sistnämnda lag har föreskrivits genom lagen av den 13 april 1922.

För att i enahanda riktning framtvinga rationell vård å enskilda skogar, ehuru ej så långt som till krav på uthållig skogshushållning, har statsmakten genom nödvändigheternas makt även ansetts böra ingripa medelst så kallade *dimensionslagar*, som för ungskogens bevarande medgiva avverkning under en viss storlek allenast efter utsyning och för vissa undantagsfall. Sådana lagar hava varit gällande från 1874 för Norrbottens och från 1882 för Västerbottens kustland, och äro senast reglerade genom förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Norrbottens och Västerbottens län, som ej höra till lappmarken.

Alla övriga enskilda skogar inom riket än de ovannämnda har lagstiftningen hitintills ej ansett sig kunna pålägga skogsvård annat än genom så kallade *återväxtlagar*. Begynnelsen skedde genom den förordning år 1869 angående åtgärder till förekommande av skogsförödelse å skogarna på Gottland. Sedan har genom lagen den 24 juli 1903 angående vård av enskildes skogar stadgats för alla sådana skogar, för vilka ej på sätt ovan angivits särskild skogslagstiftning är gällande, att »avverkning ej må så bedrivas eller efter avverkningen med marken så förfaras, att skogarnas återväxt uppenbarligen äventyras».

Man kan således säga' att en rationell skogshushållning efter uthållighetsbruk redan är föreskriven för vissa enskilda skogar, nämligen *dels* lappmarkskogarna och skogarna å en del hemman, spridda här och var i det övriga Norrland, *dels* skogarna på Gottland och Öland och *dels* skogar, som erfordras till skydd mot flygsandsfält och fjällgränsens nedgående.

En viss ganska verksam skärpning i skogsvården å enskilda skogar utöver vad 1903 års återväxtlag stadgar, har tillkommit genom lagen den 27 maj 1921 om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo.

Det framställer sig då det spørsmålet, i vad mån man må kunna

gå vidare och påbjuda en full rationell skogsskötsel å enskilda skogar i större utsträckning, än som redan skett.

En lagstiftning om uthålligt skogsbruk måste mångenstädes möta åtminstone ännu stora svårigheter för en liten skogsägare, som använder skogen i första hand till husbehov för jordbruk och därutöver vant sig att i den se en sista utväg för täckande av oförutsedda kontanta utgifter.

Däremot är uppenbart, att en rationell vård lättare kan komma till stånd å större skogskomplexer. Dessa brukas faktiskt företrädesvis för uttagande av en skogsavkastning till industriellt syfte eller till försäljning. För ägare av sådana komplexer kommer en uthållighetslagstiftning ej med något nytt, tillämpat för främmande ändamål. Den förståndige skogsägaren pålägges därigenom icke någon ny tunga utan blott något obetydligare besvär. Den misshushållsamme skogsägaren åter ålägges ett både för honom själv och samhället gagneligt tvång till god ekonomi. Man må nämligen icke föreställa sig, att skogens samlande hos enskilde i större komplexer endast är en fördel ur skogsvårdssynpunkt såsom inbjudande till och underlättande en rationell skogsvård. Den medför också faror för skogsskövling i stor skala såsom en följd av önsknningar från intressenter att utbekomma stora kontanta medel eller såsom ett tvång för dem, när de genom spekulation utfäst att betala överdrivna köpeskillningar såväl i flydda tider som i de närvarande. Dessutom gives det ett visst slags affärsmän, som köpa stora skogar med äganderätt eller för avverkning just för att helt utdriva dem på en gång och därigenom åstadkomma en större affärsvinst.

De enskilda skogar, för vilka nu omsider böra påbjudas uthållig vård med stöd av hushållningsplanen, äro sålunda uppenbarligen skogar, tillhöriga bolag och enskilda personer, som äga skogsmarker av mera betydande omfattning. Det bör icke förglömmas, hur viktigt detta är även för ortsbefolkningen att i de orter, där sådana enskilda skogar finnas, själva skogskapitalet bevaras. Mångenstädes har arbetsförtjänst i de stora skogarna ingått såsom ett ofrånkomligt led i deras ekonomi. För småbönderna och andra småbrukare är det gagneligt och ofta behövt att hava sådan inkomst, i den mån jordbrukets skötsel medgiver det. För deras vuxna söner och den övriga befolkningen, som saknar jord, är den oundgänglig. Denna beräkning går om intet i fall de större skogarna i trakten mer eller mindre totalavverkas. Ett nödläge av sådan anledning har inträffat ofta under gångna tider, och förekommer fortfarande. En särskild anledning har staten att fästa villkor om uthållighetsbruk vid sådana skogar, som genom avvitringarna skänktes till bondeståndet för

dettas förkovran, men sedan kommit i andra händer. Det behöver knappast erinras, att den ifrågasatta omtanken är oundgänglig även för näringslivets och särskilt industriens sunda utveckling.

Röster hava även i det förflutna ofta höjts för en sådan skogslagsstiftning som nu sagts. Den bekante siaren *C. A. Agardh* skrev i medlet av 1800-talet:

»Man kan utan tvekan förklara, att Sveriges tillvaro såsom en självständig stat, såsom ett civiliserat land, beror därav, om det har skogar eller icke. Naturen har tillräckligen sørjt för att Sverige aldrig skulle bli skoglöst, i det hon gjort största delen av dess jord otjänlig för åkerbruk, tjänlig endast för skogars växt. Men hennes välmenande avsikt har blivit tillintetgjord genom oförnuftiga författningar, förestavade av enskilda intressen, och av utländska, på Sverige otillämpliga teorier. — En djupare och sundare statsvishet, mistroende egennytta och tanklösheten, hade från urminnes tider dels inskränkt de enskildas makt att förstöra skogar, dels förbehållit åt staten ofantliga skogssträckor för egen räkning. Men ovannämnda båda orsaker — egennytta och utländska på Sverige ej tillämpliga teorier — överändkastade de visa lagar, som stiftades efter grundsatserna av denna urgamla och i Norden inhemska statskonst. Men upphävde under ett lättsinnigt tidevarv den stadgade inskränkningen av de enskildas naturliga begär att för vinst förstöra sina skogar, och man utdelade de ofantliga skogssträckor, som tillhörde staten åt de enskilda, med rätt att även få förstöra dessa.»

Agardh fann emellertid ingen annan bot för det onda än skogarnas återförvärvande av staten. Sedan han vidare utvecklade, hurusom »följderna av utdelningen av statens skogar till enskilde börjat allt mer och mer att på ett fruktansvärt sätt träda i dagen», anför han bland annat: »Man måste gå till orsakerna till det närvarande tillståndet. Olyckan kommer ifrån avhändandet av kronans skogar. Konung Karl XI skulle helt enkelt gjort en reduktion och återtagit dem. Men detta går ej an i våra tider. Det finns då tydligen ej annat medel att avvärja den hotande faran, än att staten återköper de skogar ruinerade, som den bortskänkt i fullt bestånd och värda millioner. Tertium non datur. Det blir hårt; det blir dyrt. Men alla dårskaper måste bära sitt straff och bli dyra att återköpa.»

Ett vid lantbruksakademiens sammanträde den 2 april 1894 av direktören för skogsinstitutet *C. G. Holmertz* framlagt förslag till lösande av »den s. k. norrländska skogsfrågan» upptager i punkt 2 följande:

»Nu gällande föreskrifter om hemmans klyvning ändras så, att den huvudsakliga delen av skogsmarken kan utbrytas från hemmanet och särskilt skattläggas i förhållande till sitt värde; å de sålunda utbrytna hemmanen införes uthålligt skogsbruk under statens eller kommunens kontroll.»

Genom det betänkande, som år 1899 avgavs av den för utredning angående lämpliga åtgärder för främjande av den enskilda skogshushållningen år 1896 förordnade kommitté: F. von Essen, Hugo Tamm, Bernhard Martin, A. Asker, C. M. Sjögren, Chr. Rappe och Olof Jonsson i Hof framlades ett förslag till en återväxtlag, som sedan ledde till 1903 års lagstiftning. Sedan kommittén i sitt förslags 1 § fastslagit återväxtprincipen tillades två paragrafer, som avsågo att syfta något längre med hänsyn till större skogar. Dessa paragrafer lydde sålunda:

§ 2.

Bolag eller enskild person, som äger skogsmark, vilken i areal uppgår, i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län till 3,000 hektar eller däröver, samt i övriga delar av riket, för vilka denna lag gäller, till 1,500 hektar eller däröver, är skyldig att för tillsyn över skogens ordentliga skötsel och vård hava såsom skogsförvaltare anställt en försilig bildad man, som genom godkänd prövning visat sig hava inhämtat insikter, motsvarande åtminstone det för den lägre kursen vid Kungl. Skogsinstitutet stadgade kunskapsmått.

Skogsägare, å vilken nyssnämnda föreskrift äger tillämpning vid den tid, då denna förordning träder i gällande kraft, är pliktig att inom två år därefter till-sätta skogsförvaltare och ingiva skriftlig anmälan därom till Konungens befallningshavande i det län, där skogsmarken är till sin huvudsakligaste del belägen. För den, som sedermera varder ägare till skogsmark av sådan ytvidd, som i första punkten säges, inträder nyssberörda skyldighet inom tre månader efter det han blivit ägare till skogsområde av ovan angiven storlek. Försittes den tid, äger Konungens befallningshavande att efter vederbörandes hörande meddela avverkningens öfbud å skogen.

Flera skogsägare må om anställande av samma skogsförvaltare sig förena, därest Konungens befallningshavande i det län, i vilket skogsmarken till sin huvudsakligaste del är belägen, efter infordrat yttrande från skogsvårdsstyrelsen därtill lämnar bifall.

§ 3.

Skogsägare, som enligt § 2 skall anställa forstligt bildad skogsförvaltare, är pliktig att årligen inom mars månads utgång till skogsvårdsstyrelsen i länet ingiva enligt fastställt formulär avfattad uppgift å skogens ytvidd, beskaffenhet och skötsel samt den under näst förutgångna år verkställda avverkningens belopp. Underlåtes sådan anmälan, äger Konungens befallningshavande att, efter anmälan av skogsvård-styrelsen, vid verkande vite tillhålla den försumlige att inom viss tid inkomma med ifrågavarande uppgift.

Mot skyldigheten enligt 3 § reserverade sig tre ledamöter (Tamm, Asker och Martin).

Sitt förslag om särskilt ingripande mot skogar av större omfattning grundade kommittén på sitt allmänna uttalande: »att man ej kan

vänta några tillfredsställande resultat av den privata skogshushållningen, varemot staten, enligt alla länders erfarenhet, vore den yppersta skogsägaren». Kommittén framlade emellertid icke något förslag till obligatorisk uthållig skogshushållning på de angivna skogarna och utvecklade ej heller närmare, varför kommittén underlåtit det.

Inom länsstyrelserna uttalades olika meningar om kommitténs förslag. Domänstyrelsen avstyrkte de båda förslagen. Beträffande den ifrågasatta skyldigheten att anställa skogsförvaltare grundade dock styrelsen sitt avstyrkande på den påtagligen riktiga meningen, att utan någon befogenhet å skogsförvaltningens sida och utan någon skyldighet å skogsägarens torde föga vara att vinna av påbudet.

Uti ett i början av 1902 till Norrlandskommittén avgivet yttrande anförde dåvarande *jägmästaren i västra Hälsinglands revier K. Fredenberg följande*:

»Då lockelsen för bönderna att sälja sina hemman till bolagen och andra skogsägare eller trävaruaffärsmän i högsta grad stegrats genom de oerhört uppjagade hemmansvärdena, och denna starka värdehöjning är en följd av möjligheten att på en gång hugga ut all skog, anser jag, att en skogslag, som med förhindrande av skogens utskövling tvingade till att en förnuftsenslig skötsel av densamma, borde antagas. En sådan skogslag borde naturligen helst vara grundad på uthållighetsbruk av skogen, men lär utsikt att få en sådan lag igenom för de enskilda skogarna i allmänhet knappast finnas. Då det emellertid kan ifrågasättas, huruvida icke statsmakterna beträffande skötsel av skogen böra kunna uppställa större fordringar på de större skogsägarna — bolag eller enskilda personer — än på de små skogsägarna — så synes mig, att, om ock de enskilda skogsägarna i allmänhet icke kunna ställas under en på uthållighetsbruk grundad skogslag, likväl de skogsägare — bolag eller enskilda — som hava eller förvärva skog utöver en viss areal, borde kunna förpliktigas att icke utan på grundade skäl därtill erhållet vederbörligt tillstånd uttaga mer än den uthålliga skogsavkastningen.»

Norrlandskommittén sysslade i sitt år 1904 avgivna betänkande också med skogens behöriga tillgodoseende såsom ett viktigt led i uppgiften att vidmakthålla och stärka den jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarna, och att utveckla jordbruket i nämnda landsdelar. För ändamålet framlade den förslag till nya grunder för skogsbeskattningen, till ändringar i flottningsförfattningarna, till reformer i skiftesväsendet och till bildande av skogsallmänningar och skogsmedelsfonder. I reservationen till betänkandet av tre ledamöter (C. Lindhagen, J. Bromée och Ad. Wiklund) yrkades, att bolag eller enskilde, som äga skogar av större omfattning, måtte genom lag förpliktas bruka dem efter uthållig hushållning, så att skogskapitalet bevaras. Det anmärktes i

reservationen, att kommittén en gång beslutit, att, jämte ett uttalande till förmån för en effektiv skogslag, tillika framhålla, att lagen borde stadga strängare bestämmelser för de skogsägare, vilka ägde en viss, större skogsareal, än för övriga skogsägare. Emellertid beslöt kommittén på sistone att icke göra ett dylikt uttalande. Det syntes reservanterna dock, som om kommitténs framställning i fråga om förvärvsförbud, vari kommittén ansett, att högst betydande skogsarealer inom skogsbygderna kunde utan några villkor ytterligare få övergå till trävaruindustrien, dock borde utgöra en särskild anledning för kommittén att vidhålla åtminstone förenämnda garanti.

Vid 1903 års riksdag framlades en proposition med förslag till lag om vård av enskildas skogar, vilken ledde till den ovan åberopade återväxtlagen av samma år. Jordbruksministern ingick icke närmare på det viktiga och aktuella ämnet om uthållighetsbruk, utan förmålde sig allenast dela de uttalade betänkligheterna mot 1899 års kommittés förenämnda bestämmelser om vidgad kontroll å bolags skogar och enskildas större skogar. Regeringen lät därför dessa bestämmelser utgå ur förslaget, i stället för att förbättra dem i syfte att erhålla en effektiv skogsvård.

I en motion inom andra kammaren (C. Lindhagen) yrkades bl. a., att bolag och enskilda personer, som ägde skogar av mera betydande omfattning, måtte åläggas att bruka dessa enligt hushållningsplaner, som fastställts av vederbörande myndighet. En motionär i första kammaren (C. E. Ljungberg) hemställde bl. a., att bolag eller ägare av större skogar måtte förpliktas, att bruka dessa enligt av vederbörande fastställda hushållningsplaner. En annan motionär i första kammaren (C. P. af Burén) föreslog, att bestämmelserna om hushållning med allmänna skogarna skulle tillämpas även å enskildas skogar där framställning i sådant syfte hos Kungl. Maj:t i viss bestämd ordning gjordes. I motiven framhölls, att med yrkandet syftades på sådana enskilda skogar, som tillhöra omyn-dige och hava en areal av minst 500 hektar ävensom skogar, vilkas ytvidd är av mera betydande omfattning och som ägas av bolag och enskilda.

Det särskilda utskottet fann det från det allmännas synpunkt otvivelaktigt vara en stor fördel, om skogskapitalets äventyrande kunde kraftigare förekommas å i enskild ägo varande skog. Utskottet fann sig dock av såväl principiella som praktiska skäl icke kunna förorda framställningarna. Det vore oegentligt, att på detta sätt skilja mellan enskilda skogar, helst erfarenheten givit vid handen, att de ifrågavarande större skogarna i allmänhet sköttes bättre än de mindre. Därtill kom svårigheten att bestämma en gräns för de föreslagna bestämmelsernas tillämpning. Den kanhända

viktigaste betänkligheten mot förslaget i praktiskt hänseende vållades emellertid av den omständigheten, att upprättande och fastställande av hushållningsplaner icke innebar någon garanti mot vanskötsel av ifråga-varande skogar, för såvitt ej tillika efterlevnaden av dessa planer behörigen övervakades. Men härför ägde icke skogsstaten på långt när tillräckligt antal tjänstemän. På huvudsakligen dessa grunder avstyrkte utskottet särskild lagstiftning för bolag och enskilda personer tillhöriga skogar av mera betydande omfattning.

Tre reservanter (K. Staaff, Henricson och A. Wiklund) hemställde om utredning, huruvida ej till befrämjande av ett uthålligt skogsbruk ägare till skogar av mera betydande omfattning kunde genom särskild lagstiftning åläggas att underkasta dessa en planmässigt ordnad, av vederbörande myndighet godkänd hushållning.

I första kammaren bifölls utskottets hemställan utan votering. Andra kammaren åter antog utan votering den avgivna reservationen.

Vid riksdagarna åren 1907, 1908, 1909 och 1910 återkom frågan genom förnyade motioner (C. Lindhagen), vilka varje år avslogos av första, men vunno bifall av andra kammaren. Inom första kammaren förekom härvid ej ens votering. I andra kammaren avgåvos: år 1907 121 röster för och 85 röster emot förslaget, år 1908 93 för och 52 emot, år 1909 128 för och 74 emot och år 1910 100 för och 89 emot. — Inom vederbörande utskott vägde meningarna tämligen jämnt; 1907 hemställde majoriteten om bifall till förslaget, 1908, 1909 och 1910 däremot om avslag därå; i varje fall med reservation av minoriteten i motsatt riktning.

För ett visst slag av enskilda skogar, nämligen *fideikommissskogar* har inom riksdagen ådagalagts ett särskilt intresse. Vid 1903 års riksdag väcktes inom första kammaren motion (C. P. af Burén), att särskilt de enskilda skogar, som äro av fideikommissnatur, måtte, såsom varande icke annat än nyttjanderättsskogar, åtnjuta samma skötsel och vård som allmänna skogar.

I denna del fann det särskilda utskottet, att blivande fideikommissinnehavare måste anses äga ett berättigat intresse av, att fideikommisset icke genom någon innehavares åtgörande förminskades i värde. Liksom en fideikommissinnehavare icke hade rätt att avyttra någon del av fideikommisset, borde han icke heller hava rätt att genom en planlös skogsavverkning minska det till fideikommisset hörande skogskapitalet. Många exempel på förödelse av fideikommissskogar förelågo dock. Särskilt i de fall, då fideikommiss allenast under fardagsår besuttes av annan än blivande fideikommissarie, låg frestelsen nära till hands att genom hänsynslös

skogsavverkning bereda sig största möjliga vinst av besittningstiden. Att sådan vanskötsel kan förekomma vore så mycket mer beklagligt, som fideikommisskogarna ofta omfattade betydande skogskomplex. Särskilt i vissa delar av vårt land, såsom Skåne, vore fideikommisskogarna egentligen de enda skogar av någon större betydelse, som funnos. Även vid 1900 års riksdag hade av enskild motionär gjorts framställning i enahanda syfte men ansågs då, att skogskommitténs utredning borde avvaktas. Utskottet hemställde emellertid nu, att riksdagen måtte anhålla om förslag till stadganden, varigenom trygghet vunnes för en uthållig skogshushållning å till fideikommissegendomar hörande skogar. Denna framställning bifölls av riksdagen.

I sammanhang med den vid 1906 års riksdag väckta frågan om upphävande av fideikommissstiftelser i fast egendom uttalades av lagutskottet önskvärdheten, att, om sådana stiftelser avskaffades, för dessa egendomsars skogar samtidigt påbjöds en ordnad hushållning under offentlig kontroll eller att, om 1903 års riksdags ovanberörda framställning skulle hava föranlett någon åtgärd i denna riktning, innan ett sådant upphävande av fideikommissinstitutionen beträffande fastighet äger rum, sistberörda åtgärd icke må medföra ett avskaffande av en redan å nu ifrågavarande skogar anordnad ordentlig hushållning. Denna erinran om särskild vård av fideikommissskogar upprepades även av 1907 års lagutskott i sammanhang med den då åter upptagna frågan om upphävande av jordfideikommiss. Vid båda tillfällena antogs utskottets utlåtande av andra kammaren, varemot första kammarens majoritet avböjde förslaget i sin helhet. Då riksdagen därefter år 1914 omsider genom kamrarnas samstämmade beslut avlät en skrivelse i fideikommissfrågan, medföljde i motiven även andra kammarens de två föregående åren givna förord för en lagstadgad rationell vård av fideikommissskogar.

Jordundersökningen (C. Lindhagen, Å. Ingeström och Carl Ros) sysslade i sitt den 30 december 1915 avgivna värmlandsbetänkande utförligt även med skogsvårdsfrågorna. I betänkandet framställdes derom sex olika yrkanden och bland dem gick det första ut därpå, »att lagstiftningen om vårderna av enskildes skogar måtte vidare utvecklas samt för ändamålet dels ägare till skogar av större omfattning åläggas att bruka dem efter uthållig hushållning, dels skyldigheten att sörja för återväxten skärpas och dels skydd beredas för den växtliga ungsbogen.» Denna hemställan var enhällig.

Genom tillsättande den 16 juni 1911 av *skogslagstiftningskommittén*, till vilken remitterades samtliga väckta skogsvårdsfrågor, blev arbetet för skogsvården avfört från dagordningen under lång tid framåt. Den 9

december 1918 avlämnade kommittén sitt huvudbetänkande och något år efteråt en omfattande reservation av ordföranden. Ut i detta betänkande upptogs också till bedömande frågan om uthållig skogshushållning på bolagsskogar och enskilda skogar av större omfattning. Den frågan hade petitionsvis framförts av motionären i andra kammaren till regeringen, vilken därefter remitterade petitionen till kommittén.

Kommittén lämnade härvid till en början en statistisk utredning, som utvisade, att genom en lagstiftning i angivet syfte för enskilda tillhöriga egendomar med en skogsareal av 500 hektar eller därutöver skulle icke mindre än omkring 42 % av den i enskild hand varande skogsarealen i riket (54 % av dettas hela skogsareal), komma under ett rationellt, uthålligt bruk. Kommittén medgav, att detta måste givetvis te sig lockande, men ansåg sig dock icke kunna föreslå dylika bestämmelser.

För det första hade, framhöll kommittén, ingen velat påstå, att större skogar varit sämre vårdade än de mindre, utan i stället åtnjöt de större skogsegendomarna på det hela taget en väsentligt bättre skötsel än de mindre. Fara för omfattande skogsskövlingar var visserligen oförneklig, men å andra sidan kunde en fortsatt s. k. patriarkalisk skötsel med för långt gående sparsamhet också vara oekonomisk. Strängare lagbestämmelser för de större skogsegendomarna voro icke heller nödvändiga för att trygga ett tillfredsställande skogskapital i landet. Även med en större intensitet i statskogarnas skötsel kunde icke denna lämpligen bli måttstock för den enskilda skogshushållningen. Den förra måste allt framgent innebära »en försiktighet och tillbakahållenhets i avverkningen, som för statens skogar är riktig och naturlig till följd av dennas förmåga att vänta på sitt utbyte, men kan icke förmynderskapsmässigt påtvingas den enskilde skogsägaren.» Svårigheter uppkomma också för att uppdraga gränsen mellan större och mindre skogsegendomar samt förebygga ett kringgående eller illuderande av lagbestämmelserna. De ifrågasatta särbestämmelserna för större skogsegendomar skulle också kunna få en ödesdiger betydelse för de mindre skogsområdena, som löpte fara att därigenom bli så mycket kraftigare exploaterade. Beträffande påståendet om det ifrågasatta uthållighetsbrukets betydelse för ortsbefolkningens och andra skogsarbeters stadiga arbetsförtjänst, kunde en lagbestämmelse i detta hänseende bli icke enbart till nytta. En industriell verksamhet, vilken såsom den svenska trävaruindustrien arbetar förnämligast på utländsk marknad, måste nämligen icke blott hava möjlighet att utnyttja eventuellt sig yppande gynnsamma konjunkturen, utan jämväl i dåliga tider kräva rörelsefrihet med avseende på skogen. Bestämmelsen kunde icke heller

anses odelat lyckligt funnen, då man besinnar, att tillgodoseendet av den jordbrukande ortsbefolkningens intresse icke skulle komma att kräva medverkan från dennas egen sida, ity att det uthålliga skogsbruket ju icke skulle behöva iakttagas å de mindre skogslotterna. Synnerligen tungt vägande syntes kommittén till sist vara invändningen, att en lagstiftning för de större skogarna vore oegentlig och oberättigad, såsom drabbande dem, vilka skötte sina skogar bäst. Vidare åtgärder mot skadlig överavverkning borde snarast vända sig mot de mindre skogsegendomarna och endast i samband därmed mot den övriga skogsmarken.

Alla dessa av kommittén samlade skäl synas jordkommissionen i det stora hela innehålla allenast förevändningar emot en skogshushållning, som är principiellt riktig och praktiskt överkomlig redan under nuvarande förhållanden samt uppenbarligen skulle bereda landet ett stort tillskott av ekonomisk kraft till gagn för jordbrukarna, arbetarbefolkningen och industrien samt icke till någon skada utan i stället till fördel även för alla jordägare, vilka på ett varaktigt och lojalt sätt vilja tillgodose sin egendoms intressen. Till stöd härför behöver allenast återopas ytterligare de skäl, som förut i denna framställning blivit framlagda.

Uti de nu för 1923 års riksdag framlagda propositionerna nr 104 om skogsvårdslag och nr 157 om vård av kommunsskogar, sockenallmänningsskogar samt vissa stiftelsers, föreningars och sällskaps skogar har förenämnda angelägenhet icke ens blivit diskuterad. Man kan emellertid indirekt sluta sig till anledningen. I sistnämnda proposition ha vissa enskilda skogar dock blivit underkastade föreskrift om rationell hushållning, nämligen fideikommissskogar. Detta synes dock hava skett mera på den grund att fideikommiss här räknas till stiftelse och icke av speciell omtanke om skogens rationella vård även å enskilda skogar.

Emot en så vidsträckt tolkning av stiftelser har emellertid såväl skogslagstiftningskommittén som lagrådet inlagt gensaga. Kommittén uttalar såsom en allmän princip, att om verksamheten är sådan, att den äger rum i något allmänt intresse, torde därav följa både en rätt och en plikt för det allmänna att tillse, det berörda förutsättning för verksamhetens jämnhet och säkerhet upprätthålles. I fråga om begränsning av stiftelser, vilkas skogar borde höra under lagen, angav därför kommittén, att denna ej skulle äga tillämpning å stiftelser av fideikommissnatur samt att i övrigt en förutsättning för en stiftelses förande under lagens tillämpning vore, att länsstyrelsen därom förordnar med hänsyn till att stiftelsen till sitt ändamål och omfattning av sin verksamhet vore sådan, att den kunde anses vara »av vikt för det allmänna». Om förhållandet

återigen är, »att en korporation eller stiftelse har ett enbart enskilda intressen tjänande syfte, så kan den visserligen även då önskvärda planmässigheten i skogsvården icke från det allmännas sida påfordras». Där syftet är välgörenhet, uppfostran eller någon särskild utbildning får det väl, menar kommittén, i regel anses vara av allmänt intresse. Men ofta kunna dock därmed vara förknippade sådana släkt- eller hemortsvillkor, att de härigenom tillgodosedda enskilda intressena väga över det allmänna. Vad särskilt angår skogar av fideikommissegendomar, lämnas de åsido även därför, att kommittén ansett dem böra behandlas i samband med frågan om fideikommissens upphävande, vilken fråga vid tiden för kommittéarbetet var överlämnad åt en särskild sakkunnig.

Lagrådet påyrkar ock, att i lagen om bl. a. stiftelsers skogar upptages allenast skogar tillhörande stiftelser »med offentligt rättslig karaktär». Det avstyrker fideikommisskogars intagande under lagen även på åtskilliga av domänstyrelsen år 1904 beträffande dylika skogars vård anförda skäl och jämväl därför, att fideikommissfrågan låg under behandling hos jordkommissionen.

Det är givet att med dessa slutsatser en benägenhet ännu mindre skall förefinnas att genom lag ställa under rationell vård några som helst vanliga enskilda skogar.

Dessa överbäganden äro belysande för ett juridiskt dogmatiskt åskådningssätt, som tillskapats för obetingat värn i det längsta om enskild äganderätt även till jorden. Den sociala hänsyn, som spelar så stor roll även i skogsfrågan, har icke varit representerad i kommittén och är det icke heller i lagrådet. Man bygger på domänstyrelsens utlåtande år 1904 om fideikommissskogar, men lämnar riksdagens senare uttalanden obeaktade. I fråga om vanliga enskilda skogar av större omfattning har kommittén visserligen tagit del av andra kammarens upprepade beslut om deras rationella vård, men ingen vederbörande synes haft kännedom därom, att samma fråga varit föremål för överbäggande även i norrlandskommittén och av värmlandsundersökningen.

Såsom jordkommissionen utvecklat i sitt sista betänkande är emellertid en rationell skogsvård å enskilda skogar, där den kan åstadkommas, ett lika stort intresse för land och folk som dylik vård å allmänna skogar.

Vad särskilt fideikommissskogar angår hör lösningen av deras vård uppenbarligen samman med vården av övriga skogar, alldeles oberoende av fideikommissbandets upphävande eller icke. Därför har jordkommissionen ock lämnat den frågan ur räkningen i sitt yttrande om upplösning av jordfideikommiss och i stället inbegripit den i sin framställning, att

genom lag måtte stadgas skyldighet att å bolagsskogar och enskilda skogar av större omfattning införa rationell skogshushållning, som med stöd av lämpliga hushållningsplaner bevarar skogskapitalet och varaktigt befrämjar den största möjliga avkastning av detsamma. Förslag till hushållningsplaner kunna vederbörande jordägare berättigas att uppgöra efter sitt behov. Förslaget underställes sedan skogsvårdsstyrelsen.

En föreskrift i ovannämnda syfte bör således enligt den nu utvecklade uppfattningen intagas i de genom propositionerna nr 104 och 157 framlagda lagförslagen. Det synes exempelvis lättast kunna ske genom att i det sistnämnda förslaget en femte punkt tillägges till 1 § 1 mom. av huvudsakligen följande lydelse: »5) bolagsskogar ävensom enskildes skogar om 500 hektar och därutöver.» Därmed avses då, att alla bolagsskogar skola lyda under lagen och dessutom övriga enskilda skogar om 500 hektar och därutöver. Man kan ock begränsa föreskriften så att även i fråga om bolagsskogar gäller förenämnda minimiareal. Rubriken till författning måste då utvidgas med tillägget »bolagsskogar och enskilda skogar av större omfattning» samt lagtexten i övrigt på ett eller annat ställe jämkas med hänsyn till nämnda tillagda moment.

På grund av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen, till gagn för alla och till stöd icke minst för jordbrukets och ortsbefolkningens befogade intressen, måtte besluta att i endera av de genom propositionerna nr 104 och 157 framlagda lagförslag stadga *skyldighet att å bolagsskogar samt å enskildes skogar av större omfattning — exempelvis om 500 hektar och därutöver — införa rationell skogshushållning*, som med stöd av lämpliga hushållningsplaner bevarar skogskapitalet och varaktigt befrämjar den största möjliga avkastning av detsamma;

eller — om detta ej kan bifallas — att riksdagen i samband med behandlingen av förenämnda två propositioner, ville för angivna ändamål anhålla hos regeringen om förslag till införandet av rationell skogshushållning å bolagsskogar och å enskildes skogar av större omfattning.

Stockholm den 5 april 1923.

Carl Lindhagen.